

Hírlevél

MAGYAR ZSIDÓ KULTURÁLIS EGYESÜLET

XXIV. évfolyam, 7. szám

2013. szeptember Tisri 5774

Határtalan Szabolcs-Szatmár-Bereg

2013. október 17-20.

A MAGYAR ZSIDÓ KULTÚRÁÉRT

Díj a történelmi Magyarország egyedülállóan gazdag zsinagógaépítészetének kutatásáért

Híd a jelen sivárságából a múlt verőfényéhez

Monarchianosztalgia

a két világháború közötti

budapesti zsidóság körében (I. rész)

Jom Kipur Anno

Engesztelőnap Ferenc József seregében

Többévszázados vándorúton – Időutazás a zsinagógák világában Zsinagógaépítész

Kelet-Közép-Európában

1782–1944

facebook

Csatlakozzon facebook oldalunkhoz:
www.facebook.com/mazsike1988

Minden kedves olvasónknak, boldog új évet kívánunk – Sáná Tová 5774!

8

HÍD A JELEN SIVÁRSÁGÁBÓL A MÚLT VERŐFÉNYÉHEZ

Monarchianosztaglia a két világháború közötti
budapesti zsidóság körében (1. rész)

TÁMOGATÓINK

MAZSIHISZ – MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ
HITKÖZSÉGEK SZÖVETSÉGE

MAGYARORSZÁGI ZSIDÓ ÖRÖKSÉG
KÖZALAPÍTVÁNY (MAZSÖK)

BÁLINT HÁZ

NEMZETI KULTURÁLIS ALAP

AMERICAN JEWISH JOINT
DISTRIBUTION COMMITTEE

IMPRESSZUM

Kiadó: Magyar Zsidó Kulturális Egyesület.

Cím: Budapest, VII. kerület, Garay u. 48.

Postacím: 1065 Budapest, Révay u. 16.

Telefon: (+36) 1 311 66 65

Honlap: www.mazsike.hu

E-mail: mazsike@gmail.com

Felelős kiadó: Kirschner Péter

Szerkesztő: Deák Andrea

Borító: Hári Péter

Borítófotó: © Telekitéri Imaház – Mayer András

Tipográfia, tördelés: ElektroPress Stúdió

Nyomda: Pannónia Print

ISSN 1219-79-04.

Barátkozzunk a Facebookon!

www.facebook.com/mazsike1988

TARTALOM

Határtalan

Határtalan Szabolcs-Szatmár-Bereg

4

Tervezett időpont: 2013. október 17–20.

Vidéki zsidóság

Neológok az ortodox zsinagógában

5

Nyíregyházi riport

A Magyar Zsidó Kultúráért

Klein Rudolf kitüntetése

6

Díj a történelmi Magyarország egyedülállóan gazdag
zsinagógaépítészeteinek kutatásáért

Ünnepek

Sáná Tová 5774

7

Boldog újévet kívánunk!

Történelem

Híd a jelen sivárságából a múlt verőfényéhez

8

Monarchianosztaglia a két világháború közötti
budapesti zsidóság körében (1. rész)

Feszt

Koncertek, kiállítások, könyvbemutatók

10

Hamarosan kezdődik a szegedi őszi zsidó fesztivál

Gasztronómia

Szilvás mézes húsgombóc tahinis sültpaprikával

12

és sáfrányos rizzsel

Rubin Eszter receptjei

A szefárd konyha

12

Mediterrán különlegességek az ibériai zsidóságtól

Vegyes

Programösszesítő

13

A Makabi Túraszakosztály szeptemberi programja

14

Trauma és utóhatás

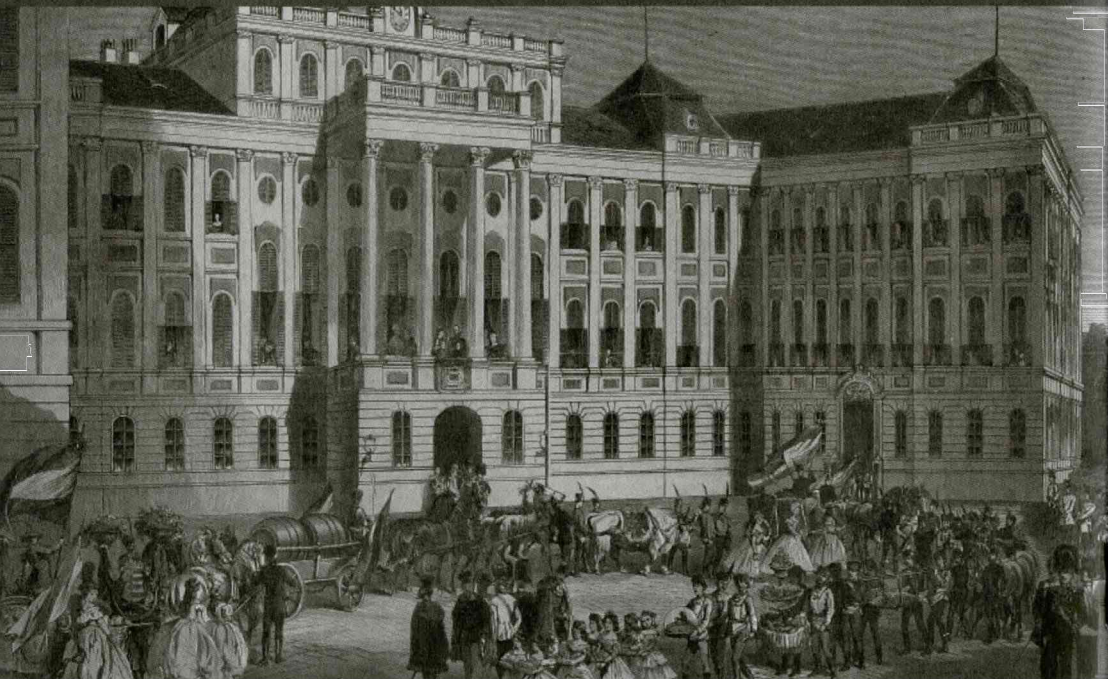
14

Van-e modern zsidó irodalom

Monarchianosztalgia a két világháború közötti budapesti zsidóság körében (1. rész)

HÍD A JELEN SIVÁRSÁGÁBÓL A MÚLT VERŐFÉNYÉHEZ

Mit jelentett a dualizmus a magyarországi zsidó irányzatok sajtóit formáló hírlap-írók számára? Milyen történelmi és társadalmi alapokból táplálkozott a vélekedésük? Milyen keretek között és milyen jelentéstartalommal vetették papírra sorikat? Ismeretterjesztő írásunk ezeket a kérdéseket járja körül annak főbb pontjai mentén. A széles forrásanyag differenciált feltárása túlmutat írásunk keretein, az csupán egy átfogóbb kutatástól várható.

A szétszórátásban az államhoz való viszonyt több vallási előkép és vallástörvényi megkötés szabályozza. Ugyanakkor teret nyerne az aktuális történelmi helyzetekre adott válaszok is. A dualizmus, mind a neológ, mind pedig az orthodox sajtóban pozitív időszakként jelent meg. Az uralkodó – Ferenc József és IV. Károly – személyét hasonló megítélés övezte, ami a két világháború közötti időszakban

szimbolikus jelleget öltött. Az orthodox szervezet fővárosi lapja jól tükrözi ezt: Ferenc József kora 1930-ra letűnt aranykorra vált. *„Ferenc Józsefre emlékezve, egy nagy múlt légköre száll felénk s eltölti szívünket a nosztalgia, a fájó vágy a régi, jobb idők után, amikor több volt a kenyér, szilárdabb a béke és erősebb a szellemiek utáni vágy.”* (Zsidó Ujság 1930. aug. 22./ 3. Emlékezés I. Ferenc Józsefre)

Az aranykor-mítosz háttere?

Minden nosztalgia a maga jelenéből érthető meg, ugyanis abból indul ki, annak társadalmi keretei és domináns társadalmi diskurzusai határozzák meg. Esetünkben a két világháború közötti időszak társadalmi és gazdasági valósága képezi a vizsgált jelent. A Monarchia utódállamai, az impériumváltást követően új politikai, gazdasági és kulturális orientációkat kiépítő struktúra létrehozatalára törekedtek. Ez általános jelenség volt a dinasztikus birodalmak bomlásával létrejött utódállamoknál, amelyek – új jelenségnek számító – etnikai vezérelvek mentén szerveződtek meg.

Szintén a háború következményének tudható be, hogy a négy patinás dinasztikus állam – a Habsburg, az Oszmán, a Hohenzollern és a Romanov – megszűnésével az utolsó dinasztikus hatalmak is eltűntek Európa térképéről. Ahogyan Diószegi rámutat a háborút követő átrendeződés a dinasztikus birodalmak mellett eltörölte a nemzettudat áttételes birodalmi válfaját is. A dinasztiaikhoz való lojalitást új kötődések váltották fel. A két világháború között a közös állam, birodalom iránti lojalitást felváltotta az utódállamok népeinek saját egységiségükbe vetett hite. Ennek keretében fontos szempont lett a népek önmegvalósítása saját népi államukban. Az önmegvalósítások általuk kitűzött célját persze Közép-Európa kis nemzetei leginkább csak egymással szemben érhették volna el.

Közép-Európa népeinek megváltozott tudatállapota, új emlékezetek, illetve az új államok által megrendelt új történeti kánonok megalkotását igényelték. Az újonnan megalkotott kollektív történeti tudatokban a dinasztikus múlt emlékezte antitézisként jelent meg a függetlenségét elnyert nemzeti-népi jelennel szemben. Az új fogalmi keretben a letűnt dinasztizmust elnyomó struktúráként mutatták be, mely akadályozta a népi önmegvalósítás kiteljesedését és a népi tudat megélését. Ezek a képzetek megjelentek a Habsburg, a Romanov és az Oszmán birodalmak utódállamainak történeti emlékezetében. Hasonlóan formálódott a térség újonnan alakult államainak kollektív emlékezetében a dinasztikus múlthoz köthető történeti Magyarország képe. A dualista múlt pozitív megítélése – hogyan arra Romsics Gergely is rámutatott – csupán a régi elit emlékiratait jellemezte.

Az első világháború után a magyar véleményformáló elit zsidósággal kapcsolatos nemzeti stratégiája szintén megváltozott. A korábbi asszimilatív nemzetkepcsi ötletet az etnicista stratégia váltotta fel. A nemzetkepcsi megváltozását az 1920:XXV. tc-n keresztül lehet a legjobban szemléltetni.

Glässer Norbert

Zima András

(Folytatás a következő számunkban.)

JOM KIPUR ANNO

Engesztelőnap Ferenc József seregében

Galicia egyik határszéli városkájában unalmasan járkál vártáján egy zsidó katona. Egyszerre ismerős, zümmögő hangok ütnek meg a fülét: nagyünnepi imák dallama. Fájdalmas érzéssel szövik át a gondolat agyában: igen, ma Jomkipur van, a legnagyobb ünnep és ő fegyverben áll vártán, míg otthon tálisban burkolva imádkoznak. Jó darabig sétál fel s alá nagy léptekkel, mind közelebb érve az egyszerű imátemhez, ahonnan a benső hangok kihallatszottak. Végre nem tudott ellent állni a templom utáni vágyának, puskáját a fabódéba, a vártába állítva, az imádkozók ablakához állott, jó 150 lépésre az őrhelytől. Elfeledve a napi parancsot, hogy a napokban maga őfelsége jön ellenőrző szemlére.

I. Ferencz József tényleg eljött ellenőrző szemlére. Közeleg az őrhelyhez a tisztekkel. Ezek rémülve látják a le-

tett fegyvert s a távoli katonát. Ő Felsége vállára emeli a fegyvert, a tiszteket csendre inti és mint az ő szokta, nagy léptekkel közeledik a háttal álló katonához, benéz az ablakon s megilletődve látja az imádkozókat, kiknek áhitata a vártán álló katonát mulasztásra, kötelességszegésre bírta. Képzeltető a katona rémülete, midőn megfordult... Még aznap este halálra ítélte a törvényszék, hogy másnap végrehajtsák is rajta. Kora reggel bitófa elé vezették az elítéltet s az utolsó pillanatban érkezik meg Ő Felsége és a katonához közeledik, kinek homlokát megérinti! Már pedig, kit a király megérint, azt nem szabad kivégezni többé. E napon elrendelte Ő Felsége, hogy ezentúl Jomkipürkor a zsidó katonák mentesek legyenek a szolgálattól. (*Zsidó Ujság 1930. augusztus 29./4. Zsidó legendák I. Ferencz Józsefről*)